

Esko Rajala: Kuortaneenjärven Pennalanlahden pesimälinnusto 2003 (Saukonjälki nro 7 2003; Suomesnelän Luonnonystävät)

Käsikirjoitus (julkaistu)

Esko Rajala

Kuortaneenjärven Pennalanlahden pesimälinnusto vuonna 2003

Johdanto ja menetelmä

Pennalanlahti on Kuortaneenjärven eteläisin kohta, missä Lapuanjoki laskee järveen. Jokisuistoon on muodostunut matala delta, joka rannoiltaan kasvaa umpeen ja maatuu (tarkemmin Rajala 1998). Kotola (1999) on tutkinut järven ja myös Pennalanlahden kasvillisuutta. Siihen kuuluu mm. järviruoko, järvikorte, järvikaisla ja monet pajulajit.

Pennalanlahti on todettu merkittäväksi kevätmuuton aikaiseksi vesilinnuston ruokailu- ja lepäilyalueeksi. Kymmenenä keväänä lahdella on havaittu yhteensä 60 lintulajia, syksylläkin 50 (Rajala 1998). Pesimälinnustoa ei aikaisemmin ole kvantitatiivisesti tutkittu.

Pennalanlahdeksi tässä tutkimuksessa käsitetään linjan Kaarankajokisuus (itärannalla) ja Saunaniemi (länsirannalla) eteläpuolelle jäävä järven osa jokisuuhun asti, eli järven eteläosa. Tutkimusalueen pinta-ala on noin 50 ha. Varsinaiset vesilintulaskennat tehtiin 12.5. ja 29.5. aamulla hyvässä säässä veneellä hitaasti soutaen Kaarankajokisuulta Saunaniemeen. Laskennassa ja tulosten tulkinnassa on noudatettu Järvisen & Väisäsen (1988) antamia ohjeita. Lisäksi järven linnustoa on tarkkailtu tutkimusalueelta Länsirannan puolelta pitkin kevättä ja kesää.

Tulokset

Laskentatulokset on koottu taulukkoon 1. Lahdella pesii varsin monipuolinen vesilinnusto. Pennalanlahdella pesii yhteensä 19 vesilintuparia ja 37 ranta- ja kosteikkolintuparia. Kokonaisparimäärästä 56 saadaan tiheydeksi 112 paria/km².

Metsästettäviä vesilintuja ovat sinisorsa, tavi, lapasorsa, telkkä, haapana ja heinätavi. Yhteensä näitä lajeja pesii 16 paria. Haapana, lapasorsa, heinätavi ja silkkiuikku ovat rehevän lintuveden tyyppilajeja.

Järven eteläosan itäranta Lapuanjokisuulta Kaarankajokisuulle (eli varsinainen Pennalanlahti) on selvästi paras lintujen pesimäalue. Tämä johtuu paitsi sopivasta saarekkeisesta pesimämaastosta erityisesti siitä, että alue on rauhallinen. Oikeastaan koko Kuortaneenjärvellä se on ainoa sopukka, missä ihmisen toimintaa ei ole rannassa. Lähempänä Kaarankajokisuuta lahtea reunustaa sankka, lehtomainen metsä ja lähempänä Lapuanjokisuuta viljelemätön pelto. Itäpuolella pesivät mm. ruskosuohaukka, kurki, heinätavi, kaikki tavit ja haapanat, toinen sinisorsapari sekä 1 lapasorsapari. Telkät pesivät länsipuolella, missä niille on tarjolla pönttöjä huviloitten ja talojen rantapuissa.

Taulukon 1 ulkopuolisista lajeista mainittakoon, että laulujoutsenpari on taas pitänyt lahden itäpuolella reviiriä. Pesintää ei vielääkään tapahtunut, vaikka laji on hallinnut lahtea reviirinään ja karkottanut sieltä tiukasti muut joutsenet jo vuodesta 1989 alkaen (Rajala 2001).

Vesilintulaskennassa havaittiin myös jouhisorsa, mutta vain 4 yks. koirasparvena 2. laskennassa 29.5. Pesimättömiksi tulkittiin myös isokoskelo (koiras 29.5.), 4 naurulokkia ja 4 kalatiiraa (12.5.). Muuttaviksi tulkittiin ensimmäisessä laskennassa 12.5. havaitut tukkasotkat (6 koirasta ja 1 naaras).

Linnustollinen arvo

Suomen ympäristökeskuksessa on kehitetty vesi-, ranta- ja kosteikkolinnuston arvoa kuvaamaan suojelupistearvo (Mikkola-Roos 1996). Lintulajin suojelupiste (SP) alueella saadaan kertomalla lajille määritelty suojeluarvo (SA) havaitun parimäärän muunnoksella (parimäärä korotetaan potenssiin 0.7). Tutkitun alueen linnustollinen suojeluarvo on lajien suojelupisteiden summa.

Pennalanlahden pesivien lajien suojeluarvot ja suojelupisteet on esitetty taulukossa 2. Ruskosuohaukka, kurki, heinätavi, haapana ja lapasorsa saavat korkeimmat suojelupisteet. Pennalanlahden yhteenlaskettu suojelupistearvo on 19.32 vesi-, ranta- ja kosteikkolajien osalta. Mainittakoon vertailun vuoksi, että Alavuden Vähä-Vehkajärven Natura-alueen vastaava luku on 25.78 (Kalmari 2001).

Linnuston arvoa voi selvittää myös tarkastelemalla alueen pesimälajiston uhanalaisuutta tai harvinaisuutta.

Lintudirektiivin lajit ovat Euroopan yhteisön alueella erityisen suojelun kohteena. Pennalanlahdella pesii 2 tällaista lajia: ruskosuohaukka ja kurki. Ruskosuohaukka kuuluu myös Suomen uhanalaisuusluokitukseen silmälläpidettävänä lajina. Euroopan uhanalaisuusluokituksessa heinätavi ja kurki kuuluvat luokitukseen "lajin esiintyminen ei ole keskittynyt Eurooppaan, mutta lajin suojelustatus on epäedullinen/vaarantunut" (Mikkola-Roos 1996, Rassi 2000). Heinätavi on näillä leveysasteilla harvaluinen pesimälaji. Suomen pesimäkannaksi on arvioitu 2000 paria. Ruskosuohaukka on koko Suomessa harvinainen pesimälaji. Viimeisimmän arvion mukaan lajin pesimäkanta maassamme on 320 paria (Väisänen ym. 1998). Ruskosuohaukka pesi nyt ensimmäisen kerran lahdella samoin kuin kurki.

Todettakoon lopuksi yhteenvetona, että varsinainen Pennalanlahti (järven eteläosan itäranta) on merkittävä vesilinnuston pesimäalue, jonka muutamaiset harvinaisetkin lajit (ruskosuohaukka, heinätavi) ovat kelpuuttaneet pesäpaikakseen.

Kirjallisuus

Järvinen, O. & Väisänen, R. A. 1988: Linnustonseurannan havainnointiohjeet. – Helsingin yliopiston eläinmuseo.

Kalmari, J. 2001: Vähä-Vehkajärven linnuston kartoitus. – Saukonjälki 6: 20–24.

Kotola, J. 1999: Kuortaneenjärven vesikasvillisuuskartoitus. – Saukonjälki 5: 12–15.

Mikkola-Roos, M. 1996: Kosteikkojen linnuston suojeluarvo. – Linnut 31(3): 8–19.

Rajala, E. 1998: Kuortaneenjärven Pennalanlahden luonnosta, erityisesti linnustosta. – Saukonjälki 4: 20–23, 29.

Rajala, E. 2001: Lauujoutsenen pesinnästä Kuortaneella. – Suomenselän Linnut 36 (3): 100–106.

Rassi, P. 2000: Lintujemme uusi uhanalaisuustarkastelu. – Linnut 35(2): 6–13.

Väisänen, R. A., Lammi, E. & Koskimies, P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. – Otava, Keuruu.

Taulukko 1. Kuortaneenjärven Pennalanlahden pesimälinnusto toukokuussa 2003.

VESILINNUT		RANTA- JA KOSTEIKKOLAJIT	
Tavi	4 paria	Ruokokerttunen	16 paria
Lapasorsa	3 paria	Pajusirkku	14 paria
Telkkä	3 paria	Taivaanvuohi	3 paria
Haapana	3 paria	Rantasipi	2 paria
Sinisorsa	2 paria	Ruskosuohaukka	1 pari
Silkkiuikku	2 paria	Kurki	1 pari
Heinätavi	1 pari		
Tukkakoskelo	1 pari	Yhteensä	37 paria
Yhteensä	19 paria		

Taulukko 2. Pennalanlahden pesimälinnuston suojelupistearvo 2003. SA=lajin suojeluarvo, SP=lajin suojelupistearvo Pennalanlahdella.

	SA	SP
Silkkiuikku	0.60	0.97
Haapana	0.56	1.21
Tavi	0.25	0.66
Sinisorsa	0.30	0.49
Heinätavi	1.95	1.95
Lapasorsa	0.56	1.21
Telkkä	0.29	0.63
Tukkakoskelo	0.60	0.60
Ruskosuohaukka	4.67	4.67
Kurki	4.63	4.63
Taivaanvuohi	0.20	0.43
Rantasipi	0.17	0.28
Ruokokerttunen	0.11	0.77
Pajusirkku	0.13	0.82
Yhteensä		19.32

Valokuvat:

1. //surviaissääsket// Kesäkuun alussa kuoriutuvat surviaissääsket (ja sitä ennen niiden toukat) tarjoavat runsaan ravinnon Pennalanlahden linnuille ja kaloille. -Valok. E. Rajala
2. //silkkiuikun pesä// Alkukesän sateet uhkasivat kastella silkkiuikun pesän. Kuvattu 11.6.2003. -Valok. E. Rajala
3. //Ruskosuohaukan pesä//Ruskosuohaukan pesä menneenvuotisella järviruokopatjalla. Kuvattu 11.6.2003. Muutamana päivän kuluttua runsaitten sateitten nostama vedenpinta ja järven pituussuunnassa puhaltanut pohjoistuuli upottivat pesän ja pesintä keskeytyi. -Valok. E. Rajala

4. //kurki 4//Kurki pesi keväällä 2003 ensimmäisen kerran Pennalanlahdella. -Valok. E. Rajala